

Міжнародний осуд Російської Православної Церкви (РПЦ) та її підрозділу — УПЦ МП в Україні

Віктор Бедь

*Науково-дослідний інститут стратегічних та
політико-правових досліджень Карпатського
університету імені Августина Волошина*

м. Ужгород,
8 серпня 2025 року

Анотація

У статті подано аналітичний огляд міжнародного, церковного та політико-правового осуду Російської Православної Церкви (РПЦ) і її підрозділу в Україні — УПЦ МП. Розглянуто роль РПЦ як інструменту російської агресії, реакцію міжнародних інституцій, законодавчі ініціативи щодо заборони УПЦ МП в Україні та запропоновано практичні заходи щодо захисту національної безпеки та духовного суверенітету.

Ключові слова: Російська Православна Церква, УПЦ МП, російсько-українська війна, духовна безпека, «руській мір», міжнародна ізоляція.

Abstract

This article presents an analytical overview of the international, ecclesiastical, and political-legal condemnation of the Russian Orthodox Church (ROC) and its Ukrainian branch — the UOC MP. It examines the ROC's role as a tool of Russian aggression, responses from global institutions, legislative initiatives to ban the UOC MP in Ukraine, and proposes concrete steps to safeguard national security and spiritual sovereignty.

Keywords: Russian Orthodox Church, UOC MP, Russian-Ukrainian war, spiritual security, "Russian World" ideology, international isolation.

РПЦ як ідеологічний інструмент війни

На тлі жахливої та кривавої агресії Російської Федерації проти України, що триває з 2014 року і перейшла в повномасштабну фазу 24 лютого 2022 року, дедалі більше міжнародних, церковних, правозахисних і політичних структур почали давати правову й духовно-моральну оцінку діям Російської

Православної Церкви (РПЦ) — як одному з головних ідеологічних інструментів цієї війни.

Очолювана Патріархом Кирилом Гундяєвим, РПЦ системно підтримує політику президента РФ Володимира Путіна, виправдовуючи військові злочини та пропагуючи концепцію єретичного «русского міра», яка суперечить християнському вченню та є проявом агресивного імперіалізму [1].

УПЦ МП в Україні: формальна автономія, фактична залежність від Московського патріархату

Попри формальну заяву про «незалежність» від Російської Православної Церкви, так звана Українська Православна Церква Московського патріархату (УПЦ МП), очолювана митрополитом Онуфрієм Березовським та неофіційно керована наближеним до Москви «сірим кардиналом» митрополитом Антонієм Паканичем, продовжує зберігати повну канонічну та духовну єдність з Московським патріархатом. Це підтверджується, зокрема:

- збереженням іменування Московського патріарха Кирила Гундяєва у богослужбових диптихах;
- визнанням його як свого церковного предстоятеля із титулом «Великого Господина і Отця»;
- відсутністю будь-яких канонічних або адміністративних рішень, що свідчили б про повноцінний розрив УПЦ МП з РПЦ [2].

Крім того, УПЦ МП впродовж усього періоду повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України (з 2014 по 2025 рік) жодного разу офіційно не засудила:

- саму війну, розв'язану державою-агресором;
- воєнні злочини, вчинені російською армією на території України;
- благословення цієї агресії з боку РПЦ та її очільника Кирила Гундяєва.

Навпаки, структура УПЦ МП, її єпископат і значна частина духовенства продовжують:

- утримувати антидержавну позицію;
- підтримувати та співпрацювати з окупаційними адміністраціями в Криму, на Донбасі та інших тимчасово окупованих територіях;
- саботувати зусилля української держави в мобілізаційній, гуманітарній та духовно-об'єднавчій сферах;

- підривати моральну, духовну та національну єдність українського народу [3].

Міжнародна оцінка РПЦ як співучасника російської агресії проти України

Заяви держав, церков та організацій

- Європейський парламент 7 липня 2022 року офіційно засудив підтримку РПЦ війни РФ проти України, окремо наголосивши на ролі Московського Патріарха Кирила Гундяєва як одного з основних пропагандистів імперської політики Кремля [4].

- Парламентська асамблея Ради Європи (ПАРЄ) у Резолюції 2540 (2024) від 17 квітня 2024 року прямо визнала РПЦ інструментом пропаганди та співучасником воєнних злочинів режиму Путіна [5].

- Парламент Естонії (Рійгікогу) 6 травня 2024 р. визнав Московський патріархат "інституцією, що спонсорує військову агресію" [6].

- Вселенський Патріархат 24 травня 2024 р. офіційно засудив ідеологію «русского міра» як єретичну, антиправославну й несумісну з ученням Церкви [7].

- Парламенти Латвії (08.09.2022), Литви (29.07.2022), Чехії (червень 2022) та Польщі (березень 2023) визнали Російську Православну Церкву загрозою національній безпеці або відмежували від неї місцеві Православні Церкви [8].

- Латвія — Сейм ухвалив закон, який надав Латвійській Православній Церкві повну автокефалію та юридично розірвав її зв'язок із Московським патріархатом.
 - Литва — Литовська Православна архієпархія 29 липня 2022 року офіційно засудила агресію Росії проти України, відмежувалася від позиції патріарха Кирила та ініціювала кроки до адміністративної автономії.
 - Чехія — Сенат Чехії в червні 2022 року закликав до перегляду стосунків із РПЦ, визнавши її інституційно небезпечною для демократичних суспільств.
 - Польща — Сейм у березні 2023 року ухвалив резолюцію, яка засудила деструктивну роль РПЦ у війні проти України та підтримку геноцидної політики Кремля.
- Грузинська Православна Церква неодноразово протестувала проти дій РПЦ на окупованих територіях Абхазії та Цхінвальського регіону, що розцінюється як церковне вторгнення [9].

Розслідування та судові провадження щодо діяльності РПЦ

- У Франції (2023) тривають журналістські та спецслужбові розслідування щодо РПЦ, що слугувала прикриттям для діяльності гібридної війни, включно з підозрами у шпигунстві [10].
- У Нідерландах (2023) було заарештовано індивідуума, що намагався використати дипломатичну інфільтрацію в міжнародні органи — випадок пов'язується із діяльністю мереж РПЦ [10].
- У Канаді (2023) прийнято поправки до Закону про спеціальні економічні заходи, що дозволяють арешт і конфіскацію активів, належних санкційованим російським суб'єктам, включно з майном РПЦ, з метою фінансування відновлення України.
- У США (2023) тривають законодавчі та адміністративні ініціативи з метою перевірки джерел фінансування РПЦ та обмежень у діяльності її представництв [11].

Заклики до заборони УПЦ МП в Україні

Законопроект №8371, схвалений Верховною Радою України 20 серпня 2024 року, прямо спрямований на заборону діяльності релігійних організацій, афілійованих з державою-агресором – Російською Федерацією, що фактично охоплює УПЦ МП [12]. Санкції також були запроваджені Радою національної безпеки і оборони України (РНБО) проти понад 20 діячів РПЦ [13]. Водночас у різних регіонах України, з дотриманням чинного законодавства, місцевими релігійними організаціями ухвалюються рішення про перехід парафій і культових споруд від УПЦ МП до Православної Церкви України [14].

7 серпня 2025 року Народний Рух України офіційно оприлюднив заяву про необхідність негайної заборони діяльності РПЦ в Україні — так званої УПЦ МП, закликавши органи державної влади до рішучих правових дій. У документі [15]:

- підтверджено, що УПЦ МП продовжує бути частиною РПЦ і не розірвала зв'язків із Московським патріархатом, попри закон № 8371;
- вказано на канонічну нелегітимність УПЦ МП, оскільки вона не має канонічного статусу автокефальної (самокерованої) Церкви у Вселенському Православ'ї та не визнана жодною Помісною Православною Церквою як окрема автокефальна церковна структура;
- акцентовано на масових прикладах антиукраїнської діяльності — як духовенства, так і керівництва УПЦ МП;

- наведено позиції ПАРЄ та парламенту Естонії, які вже кваліфікували РПЦ як інструмент війни та пропаганди тоталітарного режиму РФ;
- зроблено висновок про пасивність української влади в реалізації чинного законодавства щодо припинення діяльності УПЦ МП та закликано до невідкладних дій.

Необхідні дії з боку української держави і суспільства

У контексті триваючої війни Росії проти України та з огляду на визнану міжнародну роль Російської Православної Церкви як ідеологічного інструменту агресії й пропаганди, українській державі та громадянському суспільству необхідно здійснити комплекс рішучих організаційно-правових дій:

1. Запровадження повної правової заборони діяльності УПЦ МП в Україні як структурного підрозділу Російської Православної Церкви, що перебуває в її канонічній, адміністративній і духовній залежності.
2. Сприяння, правове й організаційне забезпечення завершення переходу релігійних громад, монастирів, духовенства та інших юридичних осіб, які перебували у складі УПЦ МП, до складу Православної Церкви України (ПЦУ) — єдиної Помісної Православної Церкви, визнаної Вселенським Православ'ям.
3. Проведення широкомасштабної державної та церковної духовно-просвітницької кампанії, спрямованої на викриття єретичної, антихристиянської, антиукраїнської та імперської сутності ідеології «руського міра», яку проповідує РПЦ та її сателіти.
4. Прийняття та впровадження державної програми підтримки розвитку і утвердження Православної Церкви України.
5. Створення та розгортання духовно-культурних дипломатичних місій України за кордоном.
6. Активне міжнародне лобювання, зокрема:
 - ізоляції РПЦ у міжцерковному православному спілкуванні (в тому числі на рівні Вселенського Православ'я);
 - її правової та публічної дискредитації як співучасниці воєнних злочинів і злочинів проти людяності;
 - виключення її представництв із міжрелігійних форумів і дипломатичних майданчиків, зокрема у структурах ООН, ОБСЄ та Ради Європи.

Висновки

Російська Православна Церква (РПЦ) — це не релігійна інституція в класичному розумінні, а ідеологічний, духовно-пропагандистський, шпигунський і підривний апарат політичного тоталітарного режиму Російської Федерації на чолі з військовим злочинцем Володимиром Путіним.

Її присутність в Україні — у формі так званої УПЦ МП — становить пряму загрозу національній, територіальній та духовній безпеці, державному суверенітету, конституційному правопорядку та єдності українського народу.

Нагальною є потреба у невідкладній забороні, ліквідації та повному позбавленні РПЦ і її структур будь-якого впливу та діяльності на території України. Це не лише питання віри чи юрисдикційної чистоти — це питання виживання української нації, її державності, ідентичності та свободи.

Список джерел:

1. Odarchenko K. The Russian Church — Spreading Putin's Poison [Електронний ресурс] // Center for European Policy Analysis. — 14.11.2024. — Режим доступу: <https://cepa.org/article/the-russian-church-spreading-putins-poison/>, вільний. — Назва з екрана. — Дата звернення: 08.08.2025.
2. «Уряд виявив зв'язки УПЦ (МП) із РПЦ попри заяви про незалежність» [Електронний ресурс] // Слово про Слово. — 9 липня 2025 року. — Режим доступу: <https://slovoproslovo.info/uryad-vyyavyv-zv-yazky-upts-mp-iz-rpts-popry-zayavy-pro-nezalezhnist/>, вільний. — Назва з екрана. — Дата звернення: 08.08.2025.
3. Журналісти дослідили, як ерархи УПЦ МП співпрацюють з бойовиками Донбасу та окупаційною владою Криму [Електронний ресурс] // Слідство.Інфо. — 28 липня 2020. — Режим доступу: <https://www.slidstvo.info/articles/tserkva-poza-politykoyu-yak-yepyskopy-rpts-v-ukrayini-spivpratsyuyut-z-bojovykamy-donbasu-ta-okupatsijnoyu-vladoyu-krymu/>, вільний. — Назва з екрана. — Дата звернення: 08.08.2025.
4. European Parliament resolution on the repression in Russia, including the case of Alexei Navalny [Електронний ресурс] // Європейський парламент. — 7.04.2022. — Режим доступу: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/B-9-2022-0186_EN.pdf, вільний. — Назва з екрана. — Дата звернення: 08.08.2025.
5. Parliamentary Assembly of the Council of Europe recognized the Russian Orthodox Church as an instrument of Kremlin propaganda [Електронний ресурс] // Odessa Journal. — 18.04.2024. — Режим доступу: <https://odessa-journal.com/pace-has-recognized-the-russian-orthodox-church-as-an-instrument-of-kremlin-propaganda>, вільний. — Назва з екрана. — Дата звернення:

08.08.2025.

6. Riigikogu declared the Moscow Patriarchate an institution sponsoring Russia's military aggression [Електронний ресурс] // Parliament of Estonia (Riigikogu). —

06.05.2024. — Режим доступу: <https://www.riigikogu.ee/en/news-from-committees/constitutional-committee/riigikogu-declared-the-moscow-patriarchate-an-institution-sponsoring-russias-military-aggression/>, вільний. — Назва з екрана. — Дата звернення: 08.08.2025.

7. Синаксам Вселенського Патріархату (2024) засудив ідеологію «русміра» як неканонічну і пропагандистську [Електронний ресурс] // Релігійно-Інформаційна Служба України. — 2024. — Режим доступу: https://risu.ua/na-fanari-zasidaye-sinod-vselenskogo-patriarhatu_n150688, вільний. — Назва з екрана. — Дата звернення: 08.08.2025.

8. Синаксам Вселенського Патріархату (2024) засудив ідеологію «русміра» як неканонічну і пропагандистську [Електронний ресурс] // Релігійно-Інформаційна Служба України. — 2024. — Режим доступу: https://risu.ua/na-fanari-zasidaye-sinod-vselenskogo-patriarhatu_n150688, вільний. — Назва з екрана. — Дата звернення: 08.08.2025.

9. Патріарх Грузії висловив занепокоєння з приводу дій РПЦ у Абхазії та Цхінвальському регіоні [Електронний ресурс] // СПЖ. — 18.11.2019. — Режим доступу: <https://spzh.eu/ru/news/66478-patriarkh-gruzii-obespokojen-dejstvijami-rpc-v-abkhazii-i-ckhinvalyskom-regione>, вільний. — Назва з екрана. — Дата звернення: 08.08.2025.

10. The Russian Orthodox Church Has A Kremlin Spy Network — And Now It's Spreading Abroad [Електронний ресурс] // Worldcrunch (публікація Gazeta Wyborcza, переклад) — 01.10.2023. — Режим доступу: <https://worldcrunch.com/focus/russia-ukraine-war/russian-orthodox-church-spying-kremlin/>, вільний. — Назва з екрана. — Дата звернення: 08.08.2025.

11. Churches warned about Russian intelligence threat [Електронний ресурс] // WTOP News. — 2023. — Режим доступу: <https://wtop.com/j-j-green-national/2023/11/crossroads-of-a-crisis-spies-use-global-chaos-as-cover/>, вільний. — Назва з екрана. — Дата звернення: 08.08.2025.

12. Верховна Рада України ухвалила законопроект № 8371 про заборону релігійних організацій, пов'язаних із Росією [Електронний ресурс] // С4U. — 20.08.2024. — Режим доступу: <https://c4u.org.ua/media/news/2640>, вільний. — Назва з екрана. — Дата звернення: 08.08.2025.

13. Ukraine sanctions 22 associated with Russian Orthodox Church [Електронний ресурс] // Reuters. — 24.01.2023. — Режим доступу: <https://www.reuters.com/world/europe/ukraine-sanctions-22-associated-with-russian-orthodox-church-2023-01-24/>, вільний. — Назва з екрана. — Дата звернення: 08.08.2025.

14. More than a thousand religious communities transferred to the OCU after the Russian invasion, most of them are in the Khmelnytskyi region [Електронний ресурс] // Babel.ua. — 04.10.2024. — Режим доступу: <https://babel.ua/en/news/111411-more-than-a-thousand-religious-communities-transferred-to-the-ocu-after-the-russian-invasion-most-of-them-are-in-the-khmelnytskyi-region> (babel.ua), вільний. — Назва з екрана. — Дата звернення: 08.08.2025.

15. Народний Рух України. Заява про невідкладну заборону діяльності Російської Православної Церкви в Україні — так званої УПЦ МП [Електронний ресурс] / Народний Рух України. — Київ, 7 серпня 2025 р. — Режим доступу: <https://www.rukh.uz.ua/?p=39423>, вільний. — Назва з екрана. — Дата звернення: 08.08.2025.